

Kustutatud Vaarao ja Päikeseketta Mõistatus

Ehnaton, Mitanni impeerium ja maailma esimese monoteismi varjatud juured.

Vana-Egiptus, 18. dünastia (U. 1353 – 1336 e.m.a.)

Ajaloo Kustutamise: "See Kurjategija"

Amenhotep III

~~Ehnaton~~

Horemheb

Süsteemaatiline hävitamine

Ehnatoni kujud purustati ja tema ehitised lammutati järeltulevate vaaraode (Horemheb, [redacted], Seti I) poolt.

Nime needmine

Ametlikes valitsejate nimekirjades teda [redacted] ei eksisteeri. Teda nimetati vaid "vaenlaseks" või "selleks kurjategijaks".

Kadunud sajanditeks

Ajaloo jaoks kadunud kuni 19. sajandi lõpuni, mil arheoloogid hakkasid juhuslikult välja kaevama tema unustatud pealinna [Amarnat, [redacted]].

Status Quo: Amoni Kuldajastu

Põhi: Heliopolis
(Päikesejumal Ra/Atum)

Pax Egyptiana

Ehnatoni isa, Amenhotep III valitsemisaeg oli Egiptuse võimu ja rikkuse tipp. Tohutud rikkused voolasid impeeriumist otse Teebasse.

Karnaki Tempel

Impeeriumi religioosne süda. Pühendatud Amon-Ra'le, "jumalate kuningale".

Lõuna: Teeba
(Varjatud jumal Amon)

Preesterkonna Võim

Amoni templid olid tohutud, hämara sisemusega kompleksid, kuhu sisenesid vaid preestrid. Religioon oli salajane, suletud ja rangelt kontrollitud.

Teoloogiline Murrang: Vari vs. Valgus

Vana Süsteem (Amon)

Uus Süsteem (Aton)

Jumal

Amon (“Varjatud”), inimese keha ja jäära peaga.

Aton (“Päikeseketas”), universaalne päike geomeetrilise kettana.

Kummardamise Ruum

Karnaki pimedad, suletud ja katusega templid.

Katusega katmata, päikesele avatud siseõued (sajad altarid).

Kättesaadavus

Saladuslik, ligipääs ainult eliitpreestritel.

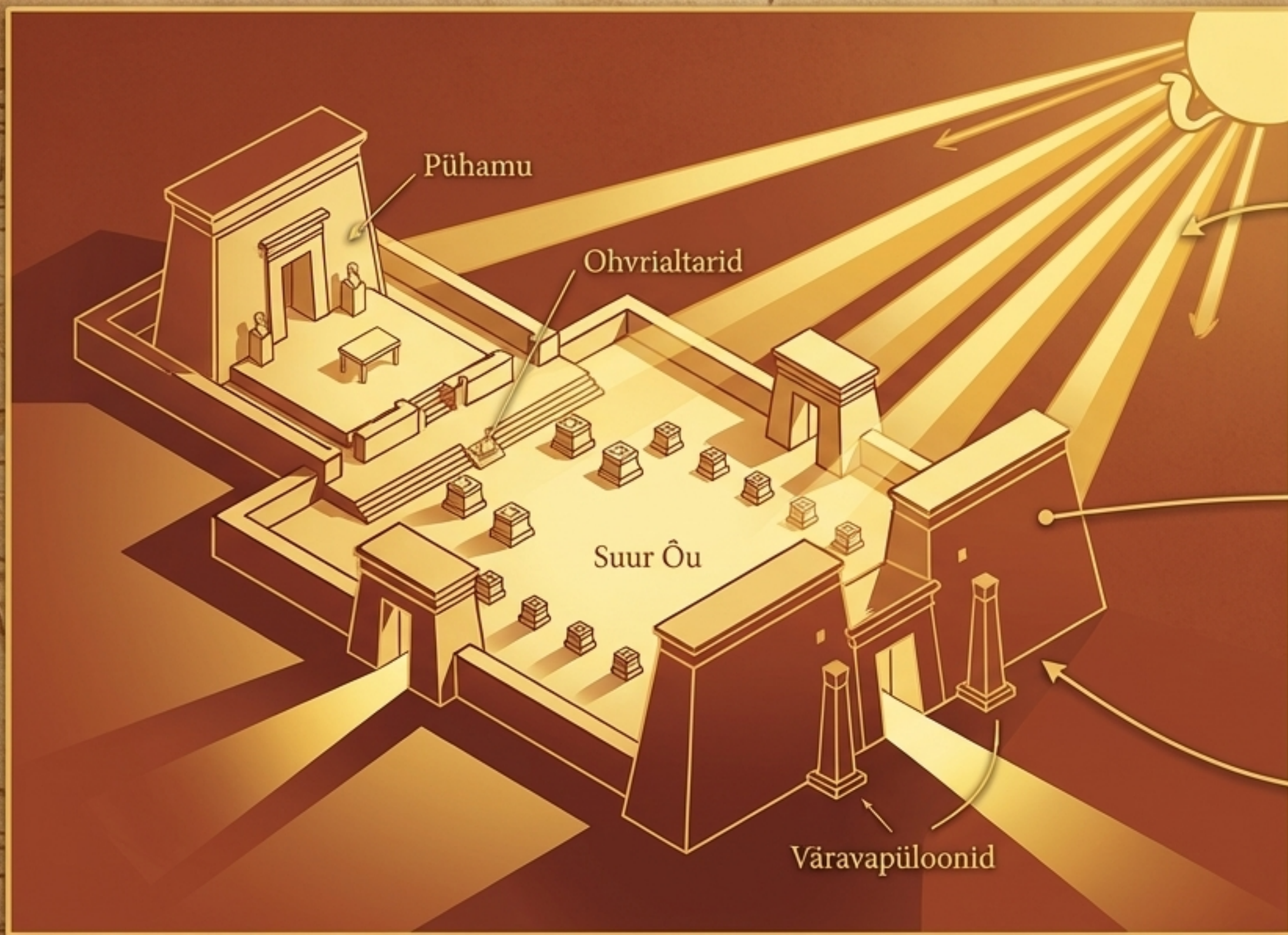
Avatud kõigile, sest igaüks näeb taevas päikest.

Panteon

Polüteism. Sajad kohalikud jumalused (*Netjeru*).

Range monoteism. Teiste jumalate nimed raiuti templitest välja.

Uus Maailmakeskus: Akhetaten ("Päikeseketta Horisont")

Puhas Leht

Preestrite vastupanu tõttu hüljas Ehnaton Teeba. Ta valis Niiluse idakaldal paiga, mis polnud kunagi asustatud – puutumata vanadest ebajumalatest.

Kiirehitus

Uus linn (tänapäeva Amarna) ehitati üles rekordkiirusel (u. 1343 e.m.a.), kasutades väikeseid standardiseeritud kivi plokkide (talatat).

Valgus kui Arhitektuur

Assüüria kuninga saadikud kaebasid, et peavad ereda päikese käes varjuda seisma ja on suremas. Templid disainiti täielikult ilma katusteta.

Anatoomiline Anomaalia: Amarna Kunst

Kolju

Imelikult pikendatud pea ja peenike kael. (DNA analüüs Tutankhamoni mummialt kinnitab kolju eripära).

Nägu

Paksud huuled, kitsad silmad, suur lõug. Šokeerivalt erinev varasemast atleetlikust ideaalist.

Kehaehitus

Suurem ümar kõht, laiad puusad, kössis rüht. Suurtel kujudel puuduvad mehe genitaalid.

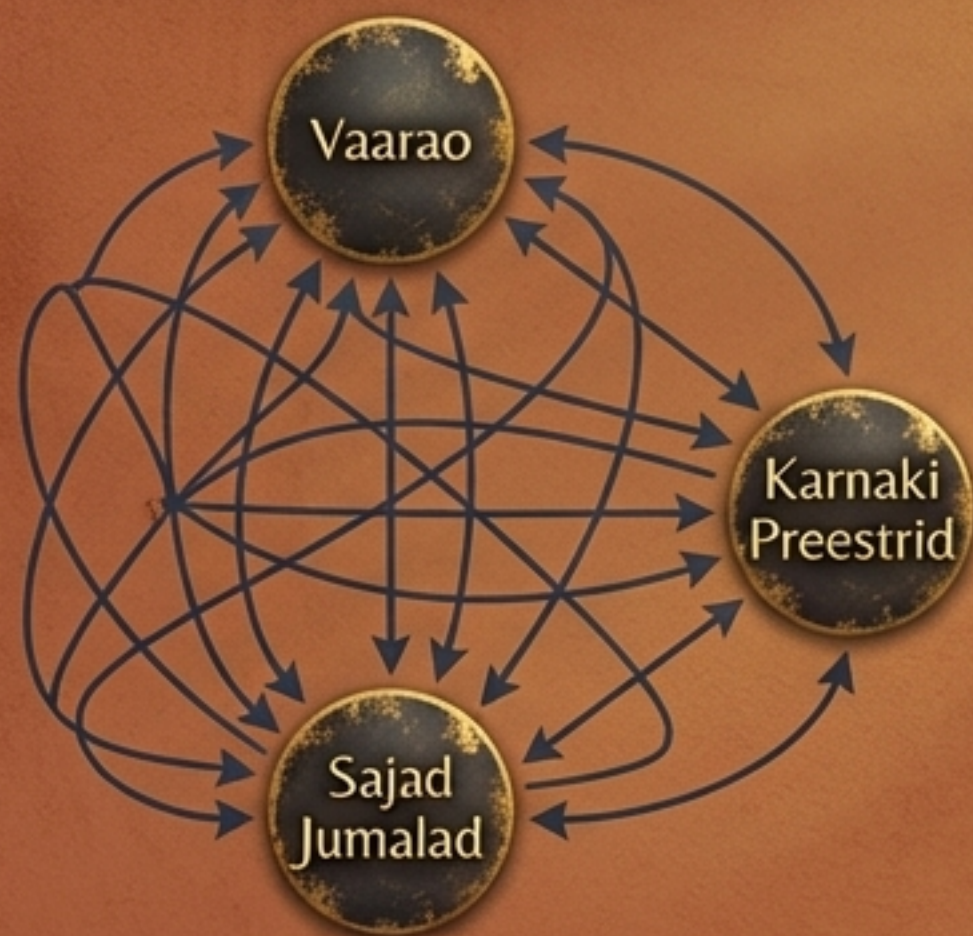
Perekondlik Intiimsus

Pretsedenditu realism. Vaaraod kujutatakse oma naise Nofretete ja tütardega igapäevastes tegevustes.

Teoloogiline Monopol: Ainus Side

Vana Süsteem

Amarna Süsteem

1

Ehnaton kuulutas end Atoni ainsaks ülempreestriks ja "jumala pojaks".

2

Ta oli ainus vahendaja nähtamatu jumala ja inimeste vahel.

3

Tulemus: Kogu poliitiline, sõjaline ja religioosne võim koondus ühe inimese kätte. Terve ühiskonna struktuur lammutati.

Globaalne Pronksiaeg ja Tina Nabanöör

Mitanni Kuningriik

Vahemehest impeerium
Mesopotaamias.

Egiptus
(Teeba/Amarna)

Ressursside vastuvõtja
ja lõpp-punkt.

Põhja-Afganistan
(Badakhshan)

Kauge algallikas. Ülioluline
tina toodi tõenäoliselt lausa
Afganistanist. Need pikad
kaubateed tõid endaga
kaasa ka uusi, võõraid ideid.

Mitanni Mõistatus: Veedade Varjud Lähis-Idas

Indo-Aaria Eliit

Kuigi rahvas rääkis hurri keelt, oli kuninglik eliit indoeuroopa/indoaaria päritolu (sarnaselt Põhja-India ja Veedade kultuurile).

Päikesejumalad

Vannuti truudust indoaaria jumalatele: Mitra, Varuna, Indra. Sealhulgas Surya – päikesejumal, keda veedades sümboliseerib kuldne ketas.

Sõjavankri Kultuur

Nende eliitsõdalasi nimetati Maryannu. Nad töid piirkonda hobuste ja sõjavankrite treenimise kunsti, kasutades sanskriti termineid.

Diplomaatiline Verevalamine: Mitanni Printsessid Egiptuses

Diplomatic Marriage Engine

Põlvkond 1

Mitanni kuningas Artatama I annab oma tütre Mutemwiya naiseks vaarao Thutmosis IV-le. (Temast saab Amenhotep III ema).

Põlvkond 2

Mitanni kuningad annavad tütred Gilukhipa ja Tadukhipa vaarao Amenhotep III-le.

Põlvkond 3

Pärast isa surma pärib/abiellub Ehnaton Tadukhipaga. Mõned teadlased usuvad, et tema oligi legendaarne Nofretete.

Tulemus: Kolm põlvkonda (26 aastat) pidevat Indo-Aaria/Mitanni kultuurilist ja religioosset sissevoolu Egiptuse õukonda.

Matriarh Tiye ja Hobuste Isand

Mitte-Kuninglik Veri

Amenhotep III peamine naine ja Ehnatoni ema. Riigi mõjuvõimsaim naine, kelle kujud tehti vaaraoga samakõrguseks.

Salapärane Yuya

Tema isa Yuya oli "hobuste/kaarikute ülevaataja". Tema hauas on viiteid välismaisele (võimalik, et Mitanni) päritolule.

Kuninglik Kiri

Amarna savitahvlitel pöördus Mitanni kuningas rahvusvahelistes küsimustes otse Tiye, mitte vaarao poole.

Mõju Ehnatonile

Tiye toetas oma poja revolutsiooni. Pärast tema surma muutus Ehnatoni Atoni-kummardamine veelgi äärmuslikumaks.

Süntees: Päikeseimpeeriumite Risttee

1. Geoökonomika (Tina & Kaubandus)

Kaugkaubandus Lähis-Ida ja Kesk-Aasiaga avas Egiptuse suletud ökosüsteemi võõrastele mõjudele.

2. Veedade Teoloogia (Surya & Tuli)

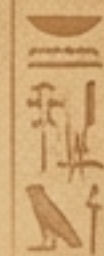
Mitanni indo-aaria eliidi kaudu saabusid kontseptsioonid ühest kosmilisest päikesejumalast.

Keskne Järeldus: Ehnatoni revolutsioon polnud pelgalt hullumeelsus. See oli pronksiaegse globaliseerumise ja indoaaria päikesekultuste süntees, mis murdis läbi isolatsiooni.

3. Õukonna Sünergia (Mitanni Naised)

26 aastat diplomaatilisi abielusid tõi need ideed otse Ehnatoni troonisaali.

Impeeriumi Kokkuvarisemine ja Atoni Loojang

*Then none had left
stones of the city
abandoned the city.*

*It is one of the
most things in the
past.*

*pärast
võimule
tulekut
(u. 1335 e.m.a)
Ehnatonist
kõik jäljed.*

*Amarna eoc Tut-ankh-aton
temple's destruction was predicted
by the ancient ancients. Egypt has
passed freely from this stone.*

*17 aastat pärast
kaovad Ehnatonist
kõik jäljed.*

*Amarna hüljati. Järgmised
vaaraod lammutasid templid
üle 45 000 talatat kivi oma ehitiste
vundamentides – mis ironiliselt
aitas tekstidel säilida.*

Jäljetu Kadumine

17 aastat pärast võimule tulekut (u. 1335 e.m.a) kaovad Ehnatonist kõik jäljed.

Nimevahetus

Tema poeg Tut-ankh-aton (Atoni elav kuju) muudeti preestrite surve all kiiresti Tut-ankh-amoniks (Amoni elav kuju).

Kivide Taaskasutus

Amarna hüljati. Järgmised vaaraod lammutasid templid ja kasutasid üle 45 000 talatat kivi oma ehitiste vundamentides – mis ironiliselt aitas tekstidel säilida.

Kummitav Pärand: Monoteismi Kaja

Atoni Hümn
(Amarna kaljudelt)

Kui maa saab valgustatud ja
sa tõused horisondil...

kogu kari puhkab karjamaal,
puud ja rohi vohavad, linnud
lendavad välja oma pesadest...
laevad liiguvad samuti allavoolu
ja ülesvoolu...

Psalm 104
(Vana Testament)

Sina paned pimeduse ja
tuleb öö...

noored lövid mõirgavad saaki...
päike tõuseb, nad poevad
peitu...

seal ujuvad laevad,
seal on leviatan...

Takeaway: Tekstid on nii struktuurilt kui sõnastuselt šokeerivalt sarnased. Kuidas jõudis sadu aastaid varem maamunalt 'kustutatud' vaarao poeesia israeli hõimudeni?

Kas Mooses oli Atoni Preester?

Sigmund Freudi Teooria (1939)

Psühhoanalüüsi rajaja pakkus välja, et Mooses polnud heebrealane, vaid Egiptuse ülik ja Atoni preester, kes viis monoteistliku religiooni pärast Ehnatoni langust eksili.

Lingvistiline Sild (Midjan = Mitanni)

Piibli järgi põgenes Mooses Midjanimaale. Amarna savitahvlitel nimetatakse Mitanni riiki 'Miidtanni' (MDYN). Kas Mooses leidis varjupaiga Mitanni kultuuri riismetes?

Kuigi Ehnatoni nimi raiuti kivist välja, võis tema leiutatud universaalse, nähtamatu jumala kontseptsioon muuta maailma ajalugu igaveseks.